

5.1 สรุปผลการวิจัย

โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นโดยกระทรวงมหาดไทย ในขณะที่ พลเอกอริสระวงศ์ หนุณภักดิ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอยู่ โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญในอันที่จะสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นการจัดการซื้อขายเสียงในการเลือกตั้งทุกระดับให้หมดสิ้นไป และให้ประชาชนนำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวัน ในการดำเนินการตามโครงการนั้น กระทรวงมหาดไทยได้จัดให้มี "ชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน" หรือที่เรียกย่อว่า "ชุด ผบม." ซึ่งประกอบไปด้วย ข้าราชการตำรวจหรือทหาร หรืออาสาสมัคร จำนวน 1 นาย, ข้าราชการครู จำนวน 1 นาย, อาสาสมัครสาธารณสุขในหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 1 นาย, และราษฎรที่เห็นสมควรอีก 1 นาย รวมทั้งสิ้น 4 นาย ออกไปปฏิบัติหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตยในหมู่บ้าน เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

สำหรับการดำเนินการโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านของจังหวัดพะเยา นั้น ผู้วิจัยของสรุปผลการศึกษาวิจัยดังนี้

1. การดำเนินการตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านของจังหวัดพะเยา

เป็นการปฏิบัติตามสายงานของระบบราชการ การดำเนินการทุกขั้นตอนนับแต่ในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ลงไปจนถึงระดับตำบล หมู่บ้าน ล้วนแต่มีสายการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น การปฏิบัติตามโครงการส่วนใหญ่จะยึดถือตามหนังสือสั่งการหรือตามนโยบายที่ผู้บริหารในระดับสูงกว่าได้สั่งการ ดังนั้น กลวิธีในการดำเนินงานเกือบทุกอย่างจึงเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นมาจากกรอบที่กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น ตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจริง ๆ ซึ่งได้แก่ ชุดเผยแพร่

ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน หรือ "ชุด ผบม." นั้นจึงเป็นแต่เพียงลงไปดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามกรอบและแนวทางที่จังหวัดและอำเภอได้วางไว้เท่านั้น

2. เนื่องจากตัวผู้ปฏิบัติในชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ และแม้จะมีประชาชนมาเข้าร่วมในชุดปฏิบัติการอยู่บ้าง แต่ก็เป็นผู้ที่ทางราชการเลือกสรร ดังนั้นแนวคิดหรือกรอบในการปฏิบัติจึงถูกครอบงำไว้โดยระบบราชการ ด้วยเหตุนี้กลวิธีในการดำเนินการจึงเป็นเรื่องของการสั่งการหรือการชักจูงให้ปฏิบัติมากกว่าจะเสริมสร้างจิตสำนึกหรือความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นกับประชาชนโดยตรง กลวิธีหลาย ๆ อย่าง เช่น การเดินขบวนแสดงพลัง การจัดตั้งกลุ่มพิทักษ์ประชาธิปไตย หรือการต้อนน้ำสาบานของประชาชน จึงล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการจัดตั้ง หรือชี้แนะของทางราชการมากกว่าที่จะเกิดจากจิตสำนึกของประชาชนเอง

3. กิจกรรมที่ชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านกระทำ ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่เน้นการต่อต้านการซื้อขายเสียงมากกว่ากิจกรรมด้านการเสริมสร้างจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เนื่องจากผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่จะไปอบรมชี้แจงราษฎร และแม้ว่าจะมีการจัดเจ้าหน้าที่ติดตามประเมินผลทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ก็พบว่าการประเมินผล ไม่มีระบบที่แน่นอน เจ้าหน้าที่ไม่รู้ว่าประเมินผลการดำเนินการด้านใด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินแล้วไม่มีการนำเสนอรายงานผลเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงาน ให้เข้าสู่เป้าหมาย การดำเนินการในลักษณะนี้จึงเป็นการแก้ไขปัญหาก็ปลายเหตุและเป็นการดำเนินลักษณะเฉพาะกิจ ซึ่งหากโครงการสิ้นสุดลง การซื้อขายเสียงที่รู้จักกันในนาม "โรคร้อยเอ็ด" คือผู้สมัครรับเลือกตั้งมอบเงินสดให้แก่ผู้มีสิทธิลงคะแนนรายบุคคลเป็นจำนวนมาก (ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง : รวมบทความเกี่ยวกับปรากฏการณ์และสาระสำคัญของสังคมภาคเหนือ 2535) ก็วยังคงมีอยู่ต่อไป โดยเฉพาะตราใบที่ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนยังผูกพันกับภาวะเศรษฐกิจรายได้เป็นเครื่องชี้วัดฐานะการได้รับความยกย่องนับถือ ในสังคมและปัญหาเศรษฐกิจของประชาชนยังดำรงอยู่

4. จากการประเมินผลโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านของจังหวัดพะเยาพบว่าประสบความสำเร็จในระดับปานกลางเท่านั้น กล่าวคือ การต่อต้านการซื้อขายเสียง การสวดส้องพฤติกรรมของผู้มีอิทธิพล และการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครอง ประสบผล

สำเร็จระดับปานกลาง ซึ่งในเชิงวิชาการแล้วถือว่าประสบความสำเร็จพอสมควร ในขณะที่ผลการเสริมสร้างจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตย และการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจการส่งเสริมอาชีพเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ

5. ในการดำเนินโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านของจังหวัดพะเยามีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

5.1 ด้านงบประมาณ งบประมาณที่ทางราชการจัดสรรน้อยมาก ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ประจำชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตย ซึ่งได้รับการสนับสนุนเพียงเดือนละ 200 บาท ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มที่เท่าที่ควร

5.2 การจัดบุคลากร การจัดบุคลากรมาประจำโครงการฯ ในแต่ละระดับ ยังขาดหลักเกณฑ์ที่ดีพอ ดังนั้นจึงพบอยู่เสมอว่าบุคลากรที่ส่งมาจากส่วนราชการหรือคัดมาในแต่ละระดับนั้น ไม่มีคุณภาพหรือมีทัศนคติที่ไม่ดีพอต่อการดำเนินการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

5.3 ระยะเวลาในการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงานตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยอยู่ในช่วงเวลาที่สั้นและรีบเร่ง ดังจะเห็นได้จากการฝึกอบรมชี้แจงนโยบายและแนวทางปฏิบัติให้วิทยากรระดับจังหวัด วิทยากรระดับอำเภอ และชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ซึ่งได้กระทำอย่างรีบเร่งและใช้เวลาเพียงชุดละ 2 วัน ดังนั้นจึงไม่อาจจะประเมินได้ว่าผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละระดับ มีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตยมากนัก นอกจากนั้นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามโครงการดังกล่าวในทุกๆระดับ ต่างก็มีหน้าที่ประจำที่จะต้องรับผิดชอบอยู่ จึงไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับการทำงานตามโครงการฯ เท่าที่ควร

6. ผลสรุปเกี่ยวกับการนำกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับชนชั้นนำและทฤษฎีการตัดสินใจ วิจัยสั่งการมาวิเคราะห์การดำเนินโครงการ ดังนี้

6.1 เกี่ยวกับชนชั้นนำ พบว่าการกำหนดนโยบาย การสั่งดำเนินโครงการ ล้วนสะท้อนค่านิยมของผู้มีอำนาจตัดสินใจ ซึ่งมองว่าผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้ง โดยการซื้อเสียง มีการคอร์รัปชัน ใช้อำนาจแทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำ สร้างความวุ่นวายในรัฐสภา ทำให้ระบอบการปกครองประชาธิปไตยอ่อนแอ ผู้มีอำนาจตัดสินใจไม่มองประชาชนชั้นล่าง เห็นว่าประชาชนไม่สนใจความเป็นไปของบ้านเมือง

การดำเนินโครงการจึงมุ่งเป้าหมายหลักไปที่การต่อต้านการซื้อขายเสียงเป็นหลัก ซึ่งหากมองถึงผลระยะยาวแล้วควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาโดยการปฏิรูปฐานประชาธิปไตยในแง่วิถีการดำเนินชีวิต ก็จะสร้างความเข้มแข็งแก่ระบอบประชาธิปไตยได้ถาวร ระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ประชาชนจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการซื้อสิทธิขายเสียงอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 เกี่ยวกับการวินิจฉัยสั่งการ หากพิจารณาการดำเนินโครงการแล้วมีลักษณะวินิจฉัยสั่งการแบบใช้หลักส่วนใหญ่เพิ่มมากกว่าหลักความสมดุลสมผล กล่าวคือผู้มีอำนาจตัดสินใจได้สั่งการด้านงบประมาณ บุคลากร ระยะเวลาดำเนินการที่จำกัด โดยผู้มีอำนาจตัดสินใจชั้นรองลงมาต้องถือปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติตามสายบังคับบัญชาแต่ละระดับ ทั้งที่หลายฝ่ายเช่นนักวิชาการ สื่อมวลชน เป็นต้น จะได้วิจารณ์ว่า โครงการดังกล่าวสิ้นเปลืองงบประมาณมากแก้ไขปัญหาได้น้อยไม่ตรงประเด็นปัญหาก็ตาม

ในการดำเนินการลักษณะนี้ต่อไปจึงต้องพิจารณาถึงความพร้อมด้านต่าง ๆ เช่น เป้าหมายการดำเนินการ การกำหนดรายละเอียดโครงการ การศึกษาวิเคราะห์ผลตลอดจนกำหนดทางเลือกและคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

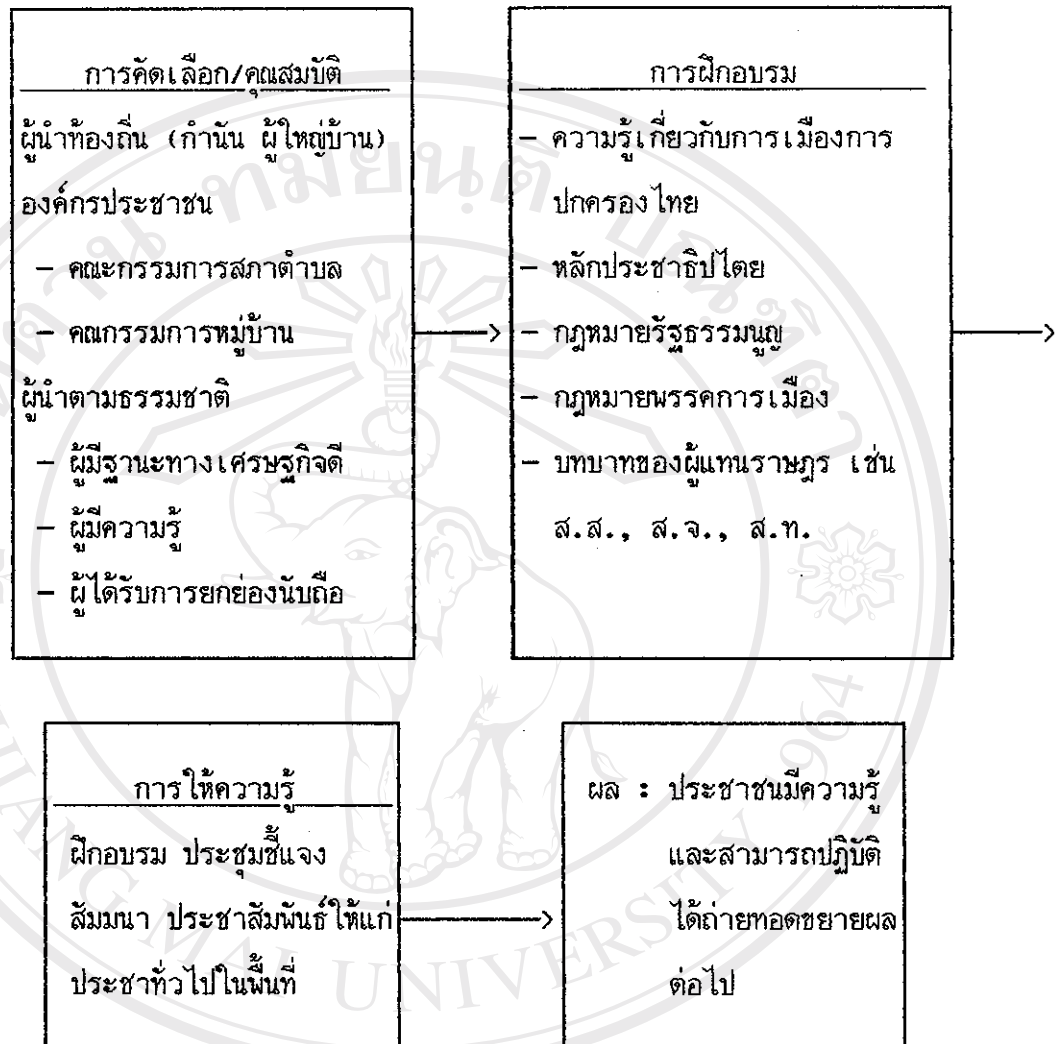
5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมและถ่ายทอดจากระบบสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองมาเป็นระยะเวลายาวนาน ด้วยเหตุนี้ หากต้องการเปลี่ยนแปลงแก้ไขจึงจะต้องใช้เวลานานพอสมควร และจะต้องดำเนินการในลักษณะที่ต่อเนื่อง ดังนั้น การดำเนินการโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านในช่วงระยะเวลานี้สั้น ๆ จึงไม่อาจแก้ไขปัญหาที่สั่งสมกันมานานในเวลาอันรวดเร็วได้ อย่างไรก็ดี หากเราไม่มีอคติต่อรัฐบาล รสช. มากจนเกินไปนัก เราอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินการตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของรัฐที่มุ่งจะเข้าไปแก้ไขในระบอบประชาธิปไตยของไทย ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรจะปรับปรุงโครงการในลักษณะดังกล่าวนี้ให้เกิดประสิทธิภาพ โดยวิธีการ

1. หากจะได้มีการดำเนินการในลักษณะนี้^๕อีก โดยเฉพาะการจัดการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับพื้นที่ตำบลหมู่บ้าน เห็นว่าข้าราชการ "ครู" จะมีคุณภาพที่สุด เนื่องจากมีความรู้ด้านการเรียนการสอน จึงน่าจะมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ วิธีชีวิตประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนมากกว่าข้าราชการอย่างทหาร ตำรวจ หรืออาสาสมัครรักษาดินแดน (อส.) ซึ่งถูกหล่อหลอมด้วยระบบราชการ จึงยึดติดระบบราชการมากกว่าที่จะใช้ลักษณะมวลชนสัมพันธ์และจิตวิทยาในการสร้างความคุ้นเคยกับประชาชน

2. การดำเนินโครงการลักษณะนี้ ควรได้เน้นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุด บทบาทของชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ควรเป็นเพียงการให้การสนับสนุนกิจกรรมของประชาชนเท่านั้น กล่าวคือ ควรมีการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์กรประชาชนเช่นคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล ตลอดจนผู้นำตามธรรมชาติ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้ได้รับความเคารพนับถือในสังคม ระดับตำบลหมู่บ้าน ให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญ ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทย ตลอดจนพรรคการเมือง บทบาทของผู้แทนราษฎรระดับต่าง ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นเช่น สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด หรือในระดับชาติคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตลอดจนคุณสมบัติของผู้แทนราษฎรในระดับต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลองค์การที่ได้รับการฝึกอบรมนี้ได้นำความรู้ดังกล่าวไปเผยแพร่ต่อประชาชนในตำบลหมู่บ้านอีกทางหนึ่ง ซึ่งข้อเสนอในรูปของกระบวนการสร้างผู้นำในการเผยแพร่ประชาธิปไตยดังนี้

กระบวนการสร้างผู้นำในการเผยแพร่ประชาธิปไตย

3. เปิดโอกาสให้องค์กรภาคเอกชน สถาบันการศึกษา สื่อมวลชนทุกแขนง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเผยแพร่ประชาธิปไตย ทั้งนี้สังเกตจากปรากฏการณ์การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ในการเลือกตั้งครั้งนั้นพบว่าประเด็นหลักในการรณรงค์ให้ประชาชนมาใช้สิทธิ์ออกเสียงลงคะแนนได้มีการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ์-ขายเสียงด้วย ซึ่งนอกจากกระทรวงมหาดไทย และกรมการปกครองจะได้ดำเนินการ

โดยตรงแล้วยังพบว่ามีการจัดตั้งองค์กรกลางการเลือกตั้งขึ้นมาเพื่อสอดส่องดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม และต่อต้านการซื้อขายนั่งในการเลือกตั้งด้วย และผลความสำเร็จของการต่อต้านการซื้อ-ขายเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 จริง ๆ แล้วส่วนหนึ่งน่าจะเป็นผลจากการแรงจูงใจขององค์กรกลางการเลือกตั้งด้วย ในอนาคตองค์กรกลางการเลือกตั้งจึงเข้ามามีบทบาทในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งโดยระบบและหากเป็นไปตามกำหนดในกฎหมายรัฐธรรมนูญแล้วจะดำเนินการตามวาระ 4 ปีครึ่ง

จึงเห็นว่าโดยหลักการและเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์กรกลางการเลือกตั้งน่าจะได้เพิ่มบทบาททำงานขององค์กรกลางการเลือกตั้งให้กว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น ตลอดจนทั้งระยะเวลาทำงานไม่ควรจำกัดแค่เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ควรมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาธิปไตยโดยขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในแง่ของการส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้และเข้าใจวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นรากฐานในการเสริมสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นต่อไป

ในส่วน of สถาบันการศึกษานั้น เห็นว่าสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัย น่าจะได้มีส่วนร่วมส่งเสริมประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้ง หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งควรจะได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในการจัดนักศึกษารณรงค์การเลือกตั้งเป็นระยะ โดยจัดการฝึกอบรมนักศึกษาในรูป "อาสาสมัคร" ให้รู้และเข้าใจกระบวนการการเลือกตั้งของทางราชการทั้งกฎหมายเลือกตั้งและวิธีปฏิบัติก่อนออกไปจัดการรณรงค์การเลือกตั้ง น่าจะได้ช่วยส่งเสริมให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ ยุติธรรม ได้อีกทางหนึ่ง

4. การดำเนินการตามโครงการ ควรจะมีเป้าหมายที่แน่ชัดในการเน้นที่จะสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ประชาชนเข้าใจวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยมิใช่มีเฉพาะการเลือกตั้ง แต่เป็นการปกครองของประชาชนในแง่ที่ว่าประชาชนมีสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น ชุมชนกัน จัดตั้งกลุ่ม ตลอดจนเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในด้านนิติบัญญัติ บริหาร รวมถึงการผลักดันกฎหมายนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน การเสนอปัญหาให้รัฐบาลแก้ไข หากประชาชนเห็นว่าผู้แทนของเขาทำงานแบบขาดประสิทธิภาพ เขาย่อมจะถอดถอนบุคคลเหล่านั้นเอง

5. เพื่อการดำเนินการโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย บรรลุผลสมบูรณ์และสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และ การเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรจะได้ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพื่อหารูปแบบที่สมบูรณ์ในการเผยแพร่ประชาธิปไตยสู่ประชาชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved